

Sosiaalipolitiikka: romantiikkaa vai kylmiä kalan silmiä?

Pääkirjoitus

Janus

Tämän syksyn sosiaalipolitiikan päivät pidettiin Rovaniemellä, Lapin yliopistossa. Päivien avaussanoissaan rehtori Mauri Ylä-Kotola jäsenteli sosiaalipolitiikkaa tieteenalan ulkopuolelta. Hän peräänkuulutti sosiaalipolitiikassa, kuten muussakin toiminnassa, sen romanttista puolta. Sitä puolta, joka liikuttaa tunteita, luo visioita ja antaa motivaation muutokselle. Ylä-Kotolaa kuunnellessa muistui mieleeni jotkin keskustelut ja tekstit, joissa sosiaalipolitiikalle on annettu teollisen yhteiskunnan ongelmien paikkaajan osa. Kone-metaforan mukaisesti sosiaalipolitiikka nähtiin tahdottomaksi "kapitalismin rasvariksi".

Rehtorin puhe ravisteli minussa hereille sitä samaa näkemystä, jota edesmennyt pääjohtaja Matti Heikkilä aina halusi vahvistaa. En tiedä oliko se Matin yleinen tapa, vai kohdistuiko se erityisesti minuun. Toivottavasti en antanut hänelle erityistä aihetta muistuttaa minua tästä. Matti tarkoitti käsittääkseni puheissaan pitkälti samaa asiaa kuin rehtori Ylä-Kotola, mutta määritteli sen käänteisesti: hän varoitti tuijottamasta tutkimuskohdetta, objektia kylmin kalan silmin. "Tutkijan kylmät kalan silmät" on loistava metafora kuvaamaan liian tunteetonta, arvotonta ja biologista tapaa tehdä tutkimusta. Pelkkä viiltävä ja tyhjentävä analyysi ilman ihmisten antamia merkityksiä, elämän rosoisuutta ja erityisesti ilman tutkijan näkemysellisyyttä ei johda yhteiskuntatutkimuksessa kauas.

Iso pohdinnan paikka olisi näiden kahden puolen tai ulottuvuuden arviointi tämän päivän sosiaalipolitiikassa. Onko sosiaalipolitiikassa riittävässä määrin aineksia, jotka herättävät tunteita ja intohimoja ja innostavat pohtimaan uudenlaista yhteiskuntaa tai edes antamaan aineksia tulevaisuuden ennakoimiseen tai ennustamiseen? Ilman perusteellista analyysiä, siis arkitiedon varassa arvioisin, että kylmät kalan silmät ovat voitolla. Katsomme enemmän taakse ja tähän hetkeen kuin tulevaisuuteen; saati, että hahmottelisimme uudenlaista, parempaa maailmaa. Sosiaalipolitiikka on kuitenkin ollut myös tätä: siinä on ollut samaan aikaan tulevaisuuden suunta ja yhteiskunnallinen tavoite sekä nykytilan analyysi.

Nyt olisi sopiva hetki pysähtyä keskustelemaan sosiaalipolitiikan tilasta ja asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa ainakin kolmesta syystä. Ensimmäinen peruste keskustelulle on se, että sosiaalipolitiikka tuntuu olevan ns. katoavaa kansanperinnettä yliopistojen laitosten nimissä. Korkeakoulujen rakenneuutoksen jälkeen ei liene montaa perinteistä sosiaalipolitiikan laitosta olemassa. Sosiaalipolitiikka sulautuu osaksi isompia kokonaisuuksia. Toivottavasti kuitenkin sosiaalipolitiikan oppituloit säilyvät, eivätkä muutu tunnistamattomiksi. Tai jos muuttuvat, tähän on oltava ehdottoman hyvät perusteet. Miltä pohjalta ne laaditaan ja kuka ne laatii?

Toinen hyvä peruste keskustelulle löytyy siitä, että suomalaisen sosiaalipolitiikan "suuret nimet" ovat siirtyneet tai siirtymässä pois aktiivisesta työelämästä. Suurten ikäluokkien ja tätä edeltäneiden sukupolvien sosiaalipolitiikka eroaa mitä luultavimmin nuorempien sukupolvien sosiaalipolitiikasta. Hyvinvointivaltion rakentajat ovat joutuneet (saaneet?) seuraamaan siirtymistä hyvinvointiyhteiskuntaan ja

nytemmin edelleen lähemmäs *markkinaperustaisesti* määräytyvää hyvinvoinnin muodostusta. Juuri nyt olisi oiva hetki koota tietoa siitä, saivatko suurten ikäluokkien tutkijat aikaan sellaisen sosiaalipoliitikan kuin alun perin halusivat? Nyt on myös hyvä hetki kiittää näitä sosiaalipoliitikkoja siitä isosta työstä, jonka he ovat suomalaiselle sosiaalipoliitikalle tehneet. Kiitos jo nyt!

Kuka sitten selätti sosiaalipoliitikan, vai selättikö se itse itsensä? Ajoittain kysymykseksi nousee, missä sosiaalipoliitikot ovat silloin kun heitä tarvittaisiin? Tämä kysymys nostetaan monasti esiin silloin, kun yhteiskunnalla menee sormi suuhun jonkin sosiaalisen ongelman ratkaisemisessa, mutta erityisesti silloin, kun taloudessa eletään niukkenevia aikoja. Niin kuin juuri nyt, tai niin kuin oli 1990-luvun alussa.

Jos hakee yhtä sosiaalipoliitikan selättäjää, se lienee talous. Me sosiaalipoliitikot emme ole kyenneet argumentoimaan yhteiskunnallisen keskustelun kentillä yhtä vakuuttavasti kuin talousalan ihmiset. Kun haetaan vastausta kriisin keskellä tai epävarmoina aikoina, tulee tarjota selviä ja uskottavia ratkaisuja. Uskottava ratkaisu voi olla myös utopia, uskottava kurotus kriisin takana siintävään ratkaisuun. Jos on niin, että vaikeassa tilanteessa kykenemme tuottamaan "vain" spekulatiivisia ja taaksepäin katsovia "kylmiä kalan silmiä", meillä ei liene mahdollisuutta osallistua keskusteluun siitä kuinka ongelmat ratkaistaan. Vaikka analogia on ehkä kaukainen ja varmasti epäasiallinen, niin en malta olla vertaamatta keskustelun voittamista sotatieteilijä ja strategi Carl von Clausewitzin toteamukseen, että sota voitetaan sydämellä, ja että se on pohjimmitaan taidetta. Lisää romantiikkaa käytännön sosiaalipoliitiikkaan?

Kolmas perusteltu syy keskustelulle on se tosiasia, että elämme yhteiskunnallisessa murroksessa. Murrosta on luonnollisesti mahdotonta paikantaa erityisesti johonkin tarkkaan ajankohtaan. Voitaneen kuitenkin todeta, että suomalaisen yhteiskunnan taloudellinen avautuminen, markkinoille heittäytyminen, vaikuttaa aiempaa enemmän yhteiskunnan rakenteisiin ja toimintaan. Euroopan unioni, globalisaatio, kasvihuoneilmiö, Aasian nousu taloudelliseksi voimakteijäksi, makean veden vähyys, digitaalisuus ja monet muut tekijät luovat pohjaa jollekin uudelle yhteiskunnalliselle järjestykselle, joka heijastuu auttamatta myös ihmisten arkeen. Tämä murros haastaa sosiaalipoliitiikkaa muuttumisleikkiin.

Sosiaalipoliitikan päivien mielenkiintoista antia oli myös lopun paneeli, missä keskusteltiin samankaltaisista asioista kuin olen edellä esiin nostanut. Esiin kaivettiin sosiaalipoliitikan ja erityisesti sosiaalipoliitikon roolia ja merkitystä käytännön yhteiskunnallisiin seikkoihin vaikuttajana. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen esimiehenä jäin pohtimaan sitä, kuinka hyvin sosiaalipoliitikot kykenevät muodostamaan yhteisen äänen, ja saamaan näin "Kemijärven" joukkovoiman kaltaista painoarvoa yhteiskunnallisessa keskustelussa (tai kamppailussa talouden argumentaatiota vastaan). Sosiaalipoliitikot eivät ole hyödyntäneet tätä mahdollisuutta, mutta myöskään yhdistys ei ole tätä osannut aktiivisesti tarjota. Tulevaisuudessa pohdittavaksi jää, olisiko mielekkästä rakentaa yhdistykseen sellaisia mekanismeja, jotka mahdollistaisivat keskeisten sosiaalipoliitikkojen (professorikunta?) yhteisen ulostulon sellaisissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä tai uhkissa, joissa olisi perusteltua ja tärkeää näin toimia?

Olen edellä esittänyt suuren joukon kysymyksiä, ja ehkä jonkun mielestä pessimistishenkisiä arvailuja. Onneksi sosiaalipoliittisessa yhdistyksessä, ja muualla, on seuraavan sukupolven sosiaalipoliitikkoja ottamassa harvenevaa kenttää haltuun. Teidän, seuraavan sukupolven tehtävänä on, paitsi vastata niihin kysymyksiin, joihin näette mielekkääksi vastata, esittää vielä lisää kysymyksiä. Teidän tehtävänä on haastaa edellisten vanhat, ehkä luutuneet ajatukset, väitteet ja teoriat, ja muuntaa ne uudelle vuosituuhannelle sopiviksi. Te saatte ilon kantaa vastuun murroksen läpi käynnystä yhteiskuntaa vastaavan sosiaalipoliitikan

muotoilemisesta. Teillä on käsissänne avaimet siihen "tyydyttekö" rasvareiksi, vai ryhdyttekö uuden luojiiksi ja mahdollisuuksien avaaajiksi. Työssä kannattaa muistaa vanha viisaus, että jättiläisen harteilta näkee kauemmas.

Hyvinä esimerkkeinä nuoremman sukupolven sosiaalipoliitikoista käyvät sosiaalipoliitiikan päivillä jaettujen palkintojen saajat: Sosiaalipoliittisen yhdistyksen gradu-palkinto myönnettiin tällä kertaa Antti Olavi Tanskaselle Helsingin yliopistosta tutkielmastaan "Vuokratyö työelämän ääri-ilmionä. Tutkielma vuokratyöstä ja tämän päivän työelämästä". Lisäksi päivillä jaettiin palkinto Januksessa Turun toimituskaudella (2005-07) julkaistusta parhaasta sosiaalipoliittisesta artikkelista. Tämän palkinnon sai Jyri Liukko artikkelistaan "Henkivakuutus ja solidaarisuuden kehät. Vakuutusmainonta vastuujattelun muokkaajana Suomessa 1945–1990" (Janus 1/2007).

Sosiaalipoliittinen yhdistys on jo aloittanut 100-vuotisen historiansa juhlintaa toimimalla yhtenä ESPANet-seminaarin järjestäjänä 18.–20. syyskuuta Helsingissä. Päivien teemassa ja työpajoissa korostuivat vuorovaikutuksen ja ajan (historian) merkitys sosiaalipoliitiikan muovautumisessa. Päivien aikana pidettiin myös kokous eurooppalaisten sosiaalipoliittisten yhdistysten verkoston perustamisesta ja kansallisten yhdistysten aktivoinnista. Vain muutamassa Euroopan maassa on yhtä vakiintunut ja kestävä sosiaalipoliittinen yhteisö ja yhdistys kuin meillä Suomessa. Kuitenkin uusia kansallisia yhdistyksiä ollaan perustamassa ja vahvistamassa. Tämän verkoston kautta on luontevaa pitää yllä yhteyttä sosiaalipoliittisen yhdistyksen historialliseen juureen: kansainvälisyyteen. Henkilökohtaisesti katson merkittäväksi, ehkä jopa historiamme valossa velvoittavaksi tukea niitä alkavia yhdistyksiä, jotka pyrkivät samaan aikaan kehittämään maansa sosiaalipoliittikatiedettä maansa sosiaalipoliitiikan kanssa. Näin erityisesti itäisen Euroopan maissa.

Seuraavan kerran muistetaan yhdistyksen historiaa ensi keväänä, kun artikkelipohjainen teos yhdistyksen satavuotisesta historiasta valmistuu. Teoksen valmistumista juhlistetaan seminaarissa, jossa luodaan katsaus menneeseen unohtamatta tulevaisuuden näkökulmaa. Tilaisuus tulee toteutumaan toukokuussa 2009. Samassa yhteydessä tullaan julkistamaan myös Sosiaalipoliitikka-palkinnon saaja. Seminaarista ja kirjasta kerrotaan tarkemmin alkuvuoden jäsenkirjeessä.

Vuoden 2009 Januksissa tullaan myös julkaisemaan erilaisia kirjoituksia sosiaalipoliittisen yhdistyksen historiasta. Kevään seminaarin ja ehkä sosiaalipoliitiikan päivien yhteydessä on mahdollista muistella historiaa myös kuvin. Näitä ajatellen esitän yhdistyksen jäsenille avoimen kutsun tuottaa omakohtaisia tekstejä ja koota pöytälaatikoista valokuvia yhdistyksen historiaan liittyen: mitä muistettavaa ja muille kerrottavaa sinä olet yhdistyksessä kokenut? Tekstit voi toimittaa sähköisesti osoitteeseen sakari.kainulainen@diak.fi. Tekstejä ja kuvia voi myös postittaa osoitteeseen Sakari Kainulainen, Sosiaalipoliittinen yhdistys, c/o Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sturenkatu 2, 00510 Helsinki.

Sakari Kainulainen

Sosiaalipoliittisen yhdistyksen esimies

PS. Kirjoitin tätä pääkirjoitusta paljolti sosiaalipoliittisen yhdistyksen ja sosiaalipoliitiikan näkökulmista, mutta mitä luultavimmin sen keskeiset teesit voi soveltaa vaikeuksista myös sosiaalityöhön.